

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

O‘ZBEK ADABIYOTIDA AYOL OBRAZI

Abdunazarova Nazira Dilshod qizi

Termiz iqtisodiyot va servi universiteti

Pedagogika va ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti

Filologiya va tillarni o‘qitish (o‘zbek tili) yo‘nalishi

2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola O‘zbek adabiyotida ayol obrazining turli davrlardagi rivojlanishini tahlil qiladi. Ayol obrazi dastlab qadimiy O‘zbek adabiyotida ruhiy go‘zallik va sevgi ramzi sifatida tasvirlangan bo‘lsa, XIX-XX asrlarda u jamiyatdagi o‘z haqlari uchun kurashuvchi va faol shaxs sifatida ko‘rsatila boshlaydi. Mustaqillik davri va hozirgi zamon adabiyotida esa ayolning ijtimoiy va ma’naviy jihatdan yuksalishi, oila va jamiyatdagi o‘rning yangi talqinlari paydo bo‘ldi. Maqolada Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Pirimqul Qodirov va Ulug‘bek Hamdam asarlaridagi ayol obrazlariga alohida e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbek adabiyoti, ayol obrazi, Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, jadid adabiyoti, mustaqillik davri, hozirgi zamon adabiyoti, ma’naviyat, sevgi, ijtimoiy o‘rin, oila

ANNOTATION

This article analyzes the development of the female image in Uzbek literature over different periods. Initially, in classical Uzbek literature, the female figure was portrayed as a symbol of spiritual beauty and love. However, in the 19th and 20th centuries, she began to be depicted as an active individual fighting for her rights in society. During the independence period and in contemporary literature, new interpretations of women’s roles in family and society emerged, highlighting their social and spiritual growth. The article focuses on the depiction of women in the works of Alisher Navoi, Abdulla Qodiriy, Pirimqul Qodirov, and Ulugbek Hamdam

Keywords: Oybek literature, female image, Alisher Navoi, Abdulla Qodiriy, Jadid literature, independence period, contemporary literature, spirituality, love, social role, family

O‘zbek adabiyoti turli davrlarda va ijtimoiy sharoitlarda rivojlanib kelgan. Bu rivojlanishda ayol obrazining shakllanishi va o‘zgarishi muhim rol o‘ynagan. O‘zbek xalqining qadimiy an‘analari, milliy qadriyatlar va madaniyati ayol obrazining turli xil

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

qiyofalarda tasvirlanishiga zamin yaratgan. O‘zbek adabiyoti, ayollarning ijtimoiy hayotdagi o‘rnini turli davr va adabiy yo‘nalishlarda aks ettirib, ularga hamda ularning ma‘naviy va ruhiy dunyosiga nisbatan nozik yondashuvlarni yaratgan.

O‘zbek adabiyotining ilk davrlarida, xususan, Alisher Navoiy va Bobur kabi buyuk shoirlar ijodida ayol obrazi oliy ideallar timsoli sifatida yuksaklikka ko‘tarilgan. Navoiy asarlarida ayolning ruhiy pokligi, sabri, go‘zalligi va donoligi ko‘p bora tarannum etilgan. Masalan, “Xamsa” dostonlarida ayol obrazlari har doim ma‘rifat, adolat va sevgi timsoli sifatida gavdalanadi [1].

XIX asr O‘zbek adabiyotida ayollar o‘ziga xos mavqega ega bo‘lib, ularning ijtimoiy hayotdagi o‘rni tobora muhimlashib boradi. Bu davrda ayollar faqat uydagi vazifalar bilan cheklanmagan, balki jamiyatdagi o‘zgarishlar jarayonida faol ishtirok etishni boshlaganlar. Furqat va Muqimiy kabi shoirlarning she‘rlarida ayollarning o‘qimishlilik va ma‘naviy kamolotga intilishi keng aks etgan. Masalan, Furqatning ijodida ayollar orqali xalqning umumiy ma‘naviyati yuksalishi g‘oyasi ko‘p bora ko‘tarilgan [2].

XX asrning boshlarida jadid adabiyoti va yangi ijtimoiy hayot talablari tufayli ayol obrazi ham o‘zgarib bordi. Ayollarning jamiyatdagi faolligi oshib, ularning tenglik uchun kurashi va ma‘rifatga intilishi adabiyotda yorqin aks etdi. Cho‘lpon, Fitrat va Abdulla Qodiriy kabi yozuvchilar asarlarida ayol faqatgina sevgi va sadoqat ramzi emas, balki o‘z haq-huquqlarini talab qiluvchi faol shaxs sifatida gavdalanadi.

Abdulla Qodiriyning “O‘tgan kunlar” romani, ayniqsa, ayol obrazini turli qirralarda ko‘rsatgan asarlardan biri hisoblanadi. Asardagi Kumush obrazi ayolning o‘z haqiqatini himoya qilish qobiliyatiga ega ekanligini ko‘rsatadi. Bu qahramon o‘sha davrdagi an‘anaviy ijtimoiy qoidalarga qaramay, o‘z erki va baxti uchun kurashadi [3].

O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng, ayol timsolini yangicha nuqtai nazardan talqin qilish kuchaydi. Adabiyotda ayollarning ijtimoiy-siyosiy hayotda tutgan o‘rni, ularning mustaqil shaxs sifatida rivojlanishi keng tasvirlanmoqda. Mustaqillik davri yozuvchilari asarlarida ayollar erk, ma‘naviyat va oila ustuni sifatida gavdalanadi.

Masalan, Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” romanida ayol obrazi go‘zallik, fidoyilik va milliy qadriyatlarning timsoli sifatida yuksak suratda tasvirlanadi. Bu davrda ayollar oilada ona sifatida emas, balki jamiyatning teng huquqli a‘zosi sifatida ko‘rsatilib, ularga katta e‘tibor qaratilgan [4].

Hozirgi zamon O‘zbek adabiyotida ayol obrazlari ko‘proq zamonaviy ijtimoiy muammolar va individual hayotiy tajribalar orqali tasvirlanadi. Ayollarning ijtimoiy

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 11, Ноябрь

hayotdagi faoliyati, ularning oila va jamiyatdagi oʻrni yanada aniq va turli qirralar bilan tasvirlanmoqda. Bugungi adabiy asarlar zamonaviy ayollarning kurashlari, intilishlari va ziddiyatlari haqida chuqur fikrlarni ifodalaydi.

Ulugʻbek Hamdamning asarlarida ayol obrazlari hozirgi davr qiyinchiliklari va muvaffaqiyatlari orqali koʻrsatiladi. Ayollar oʻz huquqlarini himoya qilish, jamiyatdagi oʻrnini topish va shaxsiy erkinlik uchun kurashish jarayonida tasvirlangan [5].

Xulosa qilib aytadigan boʻlsak, oʻzbek adabiyotida ayol obrazi turli davrlarda oʻziga xos rivojlanish yoʻlini bosib oʻtgan. Dastlab ayollar asosan ruhiy goʻzallik va sevgi timsoli sifatida tasvirlangan boʻlsa, keyinchalik ular oʻz haq-huquqlari va ijtimoiy maqomlarini himoya qiluvchi faol shaxslarga aylangan. Mustaqillik davri va hozirgi zamon adabiyotida ayollar endilikda jamiyatning teng huquqli aʼzosi sifatida aks ettirilmoqda. Shunday qilib, ayol obrazining evolyutsiyasi Oʻzbek adabiyotining oʻzgaruvchan tabiatini yaqqol namoyish etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Alisher Navoiy, “Xamsa”. Toshkent: Sharq nashriyoti, 1998.
2. Furqat, Zokirjon. “Tanlangan asarlar”. Toshkent: Fan nashriyoti, 1981.
3. Abdulla Qodiriy, “Oʻtgan kunlar”. Toshkent: Oʻzbekiston, 1965.
4. Pirimqul Qodirov, “Yulduzli tunlar”. Toshkent: Gʻafur Gʻulom nashriyoti, 2000.
5. Ulugʻbek Hamdam, “Asarlar toʻplami”. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2018.